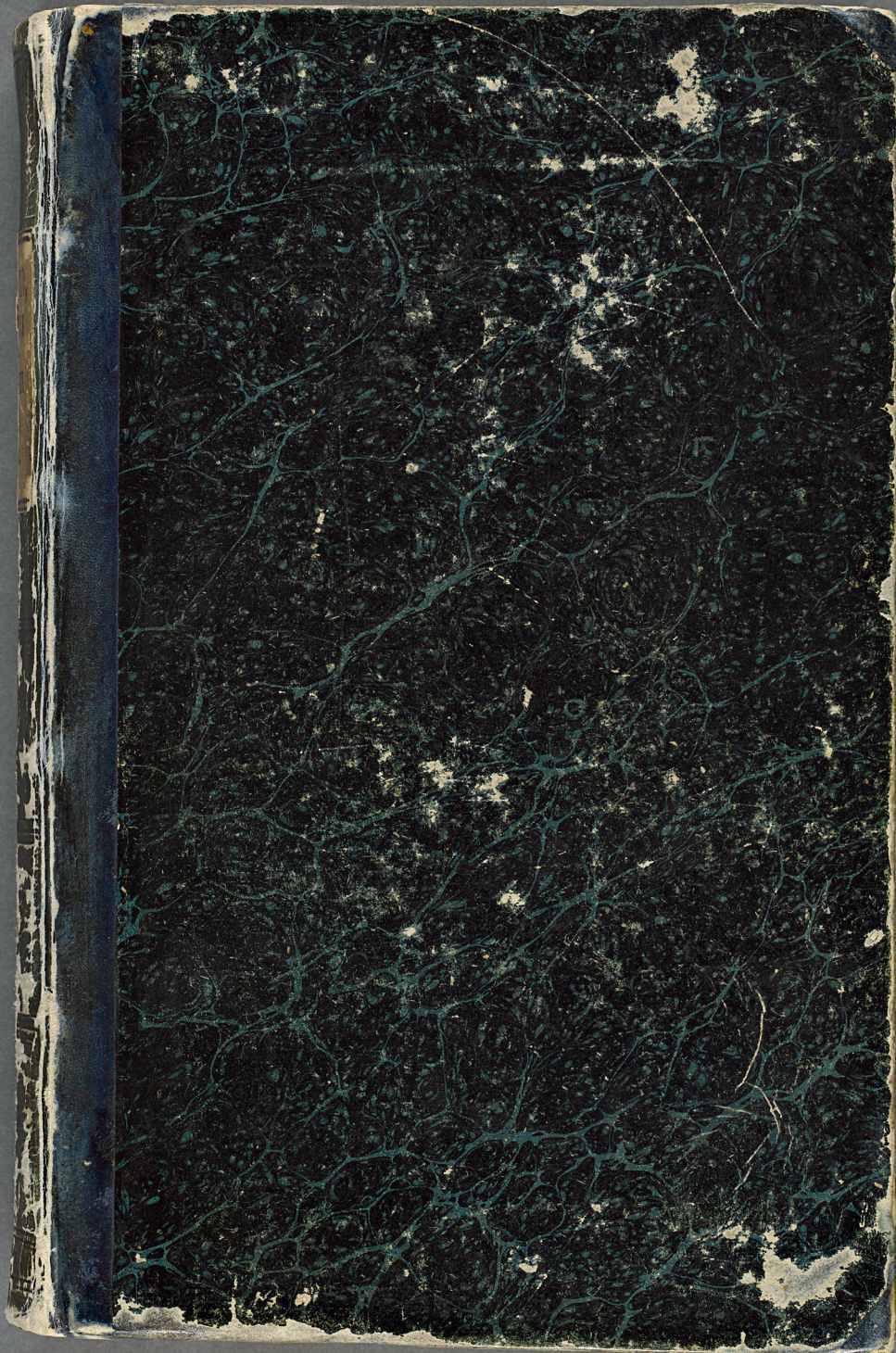

Et klart begrepp om lag och rätt,
och den sanna grunden til allmänt
väl af ...

Nordforss, Eric Ulric,

1700-1829:16 A Br., 16 A Br. 1792

64.
Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

Litt. hist.

So

1700 - 1829

Ex. A

THORILD, THOMAS

Ex. C

[*Polit
allm.*]

ET KLART BEGREPP
OM
LAG OCH RÅTT,
OCH
DEN SANNA GRUNDEN
TIL
ALLMÅNT VÅL

AF

ERIC NORDFORSS.

STOCKHOLM,

TRYCKT HOS JOHAN PEHR LINDH, 1792.

ET KLART BEGREP
OR
LAG OCH RÄTT.

OR
DEN BARNAS GRUNDBEN
ALLMÄNT VÄL

FRAN NORDSTAD

STOCKHOLM

Tryckt hos Johan Edman Lindqvist, 1793.

Til den Gode Regenten.

Må fritt Tyrannen det förfära,
*At utan rättvisa är Thronen utan
åra.*

Det, Hjelte! endast tilhör Dig,
At vis, i trots af *Tusend Kungar*
Bli *stor i Rätt*, ej *blod* och *krig*;
Och le åt hämdens vigg, mot *de-
ras* hjesfa ljungar.

Til den Gode Regenten.

Min sin Tyrannens det följande

de äro uttryck af Tyrannens

här. Högst, ändast till den

Ar vid i förs af Högst Kungens

de för i samt ej till och till;

Och de är härmedens vigg, mot

var i alla hundra

All Lag är icke Rätt.

Detta är klart, som står skrifvit, *) *at all Lag i sambället är et vilkor för sällheten där.* Så vidt som detta vilkor bjuder *frihet och rätt*, det är, är et vilkor emot alla vilkor, utom naturens första och enda *sanfärdigt heliga*, så vidt är detta vilkor godt och lyckligt, så vidt är det allmänneligen heligt.

Ty, *at vara*, är för hvarje dödlig det första heliga af alla vilkor — det andra är det, *at vara så väl som man kan*. Hvarje vilkor för människjan, som strider emot dessa är *orättvisa*, hvarje, som är detta enligt är *rätt* och en *helig Lag*.

Och denna är människjans första rätt, *at vara så lycklig, som hon kan*:

A 3

Men

*) Dagbladet *Patrioten* pag. 6.

Men njuta denna rätt är vara *fri*: skydda denna frihet är vara *rättvis*.

Således är rättvisa *hågn för allmän rätt*. Det var för detta ändamål, som människorna hafva en tid sig förenat och någon gång sagt til en Stor Man ibland dem: Kom! — du skal den vidmagthålla ibland oss och hafva magt at taga vår hämd på den, som vågar den kränka: dertil låne vi dig alles vår styrka: derföre har du at ansvara oss. Och så äro Konungar komne i verlden.

Det är ifrån denna tid, som människorna vant sig at begära *rätt och lag*, denna naturens egen allom öppna gåfva, af sina likar, at ej tänka sig en lag, utan en nådig vilja, at ej tänka sig en dom, utan et behag: och ifrån denna tid hafva de ock städse behöft, at göra sig sjelfve denna fråga — *hvad är sanning?*

Folket i hvarje land, det antal af människjor, som där lefva under samma allmänna Lagar och samma allmänna öden dela, är det, som i hvarje land vi kalle *det allmänna*. Som af dessa människjor hvarjes första rätt är denna "at vara så lycklig, som hon kan", så är ock denna det allmännas första rätt, *at njuta högsta möjliga sällhet*.

Hvarje medborgares fria åtnjutande af denna rätt, "at bidraga til och njuta det allmännas högsta sällhet" är *borgelig frihet*.

Denna med *all* folkets rätt är i vissa Stater til vårdande anförtrodd någon viss man, med et allmänt namn, Regent kallad. Och är således det första, som folket af en sådan man har at kräfva, detta: *allmän frihet och allmänt väl*.

Håg-

*Hägn*a folkets rätt är då en Konungs första plikt, ty derföre är han Konung, och derföre står han til ansvar. Hvarje brott deremot är et beröfvande af en väsendtelig del af folkets sällhet, är et brott emot Guds eviga ordning, et tyranniskt våld, af ilska eller falsk lättfinnighet öfvadt, som öfver hvarje brotflings hufvud en dag kommer åter med förbannelse.

Vörda allmän frihet är en Konungs första vishet; ty vishet är det ådla förstånd, at vinna sällhet och åra.

Hvilken slaf i sina bojer prisar en tyran? Hvilken usling i förtryck krossar ej, om han kan, sin förtryckare? Hvilken emot våldföraren är Guds och sanningens oföränderlige, evigt talande döm! Des bokstaf förfärlig, som himmelens ljungeld, som solen, evigt klar kan af inga åldrar fördunklas. Och smickrets fega låffång, som et våder, förgånglig och

och lått, år ej en mans en Konungs åra. Rullande i vållust och vekliga nöjen, förbannad af hvarje årlig man, som torftig i mödor, år slaf för at måtta hans lustar, år Konungars Konung en ufling.

Vörda allmän frihet år en Konungs plikt; ty frihet år folkets rätt, och för denna år han Konung här i verlden. Han år satt af folket til en Höfding, ej öfver, men *under* deras Rätt. De hafva satt *honom* före det vilkor, at de *vidmagthålla*; men det at *i stillhet njuta* den, hafva de förbehållit *sig sjelfve*.

Med et ord: det år en Konungs plikt *at befordra allmänt väl*. Då, at denna plikt emot folket må fullgöras, som människor ej altid sjelfve förstå sit hög-

sta vål, är det hans rätt, at för detta föreskrifva vissa allmänna vilkor, hvar-
 efter de gemensamt til högsta fällhet iko-
 la sträfva. Sådant vilkor är *Lag*.

Nu hånder det, at menniskjor af
 dårskap ej följa den regel, som til det-
 ta ändamål leder: det är, strida e-
 mot, eller på något sätt folket beröf-
 va allmänt vål. Desse i Samhället äro
 brottflige. Då, som denna är fol-
 kets första rätt "at njuta högsta möjli-
 ga fällhet," så är ock dernåst den, *at*
försvara sin rätt.

Ofta sker, at sådant försvar af fol-
 kets rätt ej kan vinnas, utan at dåren
 des fällhet beröfva: sker, at folket til
 des säkerhet, af fruktan nödgas taga
 hämd i brottlingens blod. Och såle-
 des är i de lyckligaste Samhalls Lagar
 på jorden, på människjans heligaste rät-
 tigheter bygde, oundvikelig denna grym-
 het, *at påbjuda straff.*

Straff

Straff är folkets hämd på den, som det förolämpat. Hvarje inbrott i någon dödeligs rätt, at vara lycklig, ej på folkets heligaste rätt til försvar af allmän sällhet grundadt, är ej straff, men våld blott. Och, som hvarje brottling med hvarje människja åger lika mänsklig rätt, så är intet straff *rättmätigt*, utan det, *hvars följd för samhällets sällhet är nödvändig*. Ty i hela den *Stora*, allom öppna boken *af naturens första Lag*, finnes, vid des eviga helighet jag svår, ej til straff et enda bud.

Det är sedan människjor i Samhäl-
len ingått, och til gemensamt försvar
af gemensam rätt sig sammanfvurit, som
detta blifvit nödvändigt, så vida det all-
männas bästa är mera, än hvarje en-
skildt människjas för sig.

Straffa är en Konungs rätt, för det
at folkets rätt är honom anförtrodd:
men honom åligger at straffa *efter hög-*

*sa rättvisa, det är, så vidt som det all-
männas och hvarje Medborgares samma
fälibet, friket och säkerhet det fordra.*
Det är de små tyranners vana at rafa i
straffande, de större gifva nåd — och
de vise Konungar allena göra Rått.

De vise Konungar göra rätt, men
icke nåd. Dem åligger at emot hvarje
brottsling öfva folkets rätt; ty det är ej
deras, men sanningens dom, som är öf-
ver honom. Människjan, född under
Himmelens egen domstol, är få blindvis
ej såld under en ufel dödeligs nyck, et
nådigt behag kalladt.

Nåd är orättvisa, är en förbannelse öf-
ver jorden, som af evighet förvåndt och
förvänder all rätt, är de onde Konungars
ur

ur afgrunden upstigne skyddsängel — den förtrollnings kraft, med hvilken de sprida et bländsken omkring deras onda gerningar och med blindhet beslå folket, med hvilken de förkjuså ofta sjelfve hjeltarnes höga sinnen, och afstyra hämden, som är öfver deras hufvuden.

Nåd emot olycklige, ej brottflige, och nåd för straff, som ej nöden (den- na i detta är rättvisan) sjelf befäller, är ej nåd; men rätt, hvartil all helig Lag förbinder.

Intet för någon varelse under solen är *heligt*, utan det, som är för des möjli- ga högsta jällhet eller ära nödvändigt. Intet för något sambälle, för något folk i verlden är *heligt*, utan det, som gör det allmännas heder och bästa. Nu

äro Lagar i samhällen ofta barbariskt vilde, ofta tyranniskt grymme, nästan alltid ovise och våldsamme, til det allmännas skada öfvade — derföre *är all Lag icke helig.*

All Lag, som ej är helig, förbinder ej, och hvarje samhälle af grymme och våldsamme Lagar tryckt, äger rätt at dem förkasta. Ty des första rätt är til allmänt väl, den andra är, "at denna försvara mot inbrott af våldsammas händer." Hvad är Despotens alla förfärliga bud emot en enda hänryckning af denna allrådande känsla af rätt, af fanning, den Naturens Herre allena af evighet gifvit för Lag i hvarje ädel själ! Det gifves intet samhälle på jorden, där icke hundrade Lagar, hvarje i sit tidehvarf upstigit och i sin lilla gyllende-ålder herrskat öfver folk och feder, och åter för andre lika vansklige smädats och förkastats. Om så den evige fanningen,

gen, tingens heliga ordning, vore ombytlig efter hvarje nyck af et despotiskt sinne — O, Gud! Hvad vore Du — och människjan!

En Konung må då ej i alt handla efter urgammal sed och människjors Lag: ty all Lag, som ej är helig, är våld. Om detta än i Sekler skulle resa tyrannerne, småsinnighetens höfdingar, deras throner, och uprätthålla orättvifans spira högt öfver folket i des mörker, skulle det dock en dag, bedrägligt i all des vilda stränghet, störta dem djupt i det fall det sjelf för dem bereder. Så har i verdens alla tider våldet orsakat strid, förvirring och brott här på jorden, och allena rättvifan, denna hos hvarje ädel Guds leende mildhet, återfört frid och lyckfalgighet ibland folken.

En Konung må altid handla efter rätt, ty *all rätt är helig*. Den är den Högstes öfver verlden utspridde ljus af des

des eviga vishet, det han gaf oss med lifvet. Hvarje dåre, som det föraktar, är brottlig emot Guds egit Majeståt.

Således — märkom det väl! är detta sanning:

All Lag är icke Rätt.

Och Konungars och Medborgares all Rätt och Plikt är blott, *at söka, njuta och försvara det allmännas högsta sällhet.*

Då sålunda hvarje upfyller sin plikt, sker *allmän rätt*, och är således *allmän rättvisa* den sanna grunden til *allmänt väl*.

Ty — *allmän rättvisa* är den sanna grunden til *allmän frihet*; emedan den är hägn för *allmän rätt*, och åtnjutandet af denna rätt är frihet.

— all-

— allmän rättvisa är den sanna grunden til *goda seder*: ty sjelf den högste af alla Dygder, är det ingen last, som hon icke hatar:

— allmän rättvisa är den sanna grunden til *allmän jämnlighet*; ty den gifver hvarje dödlig denna samma rätt, "at vara så lycklig som han kan" — det är, *så mycket som naturen honom dertil gifvit förmåga*; så vidt han ingen skadar — Och denna; men ingen annan är den jämnlighet, til hvilken naturen sjelf ofs allom rätt gifvit:

— allmän rättvisa är den sanna grunden til *allmän säkerhet*; ty där orätt ej gifves, där gifves ej våld, och där ej våld är, där är säkerhet.

Men där allmän jämnlighet och frihet är åttöljd af allmän säkerhet och goda seder, *där ock råder allmänt väl.*

Af all frihet är för hvarje samhälles väl-
 stånd den mäkt nödvändiga denna, *at*
bruka sit förstånd: dernåst den, *at få*
upplysa andres; ty *allmän upplysning är för-*
sta och vissaste steget til allmänt väl. O
 måtte denna himmelska fanning relas til
 odödlighet högt öfver minnet af all vår
 fordna triumferande storhet! Måtte där
 hvarje Svensk man låsa den fanna grun-
 den til sin lyckfahghet!

Men hvarje vilkor för friheten at up-
 lysa är för sjelfva upplysningen en lag,
 en lag för förståndets egen *eviga* frihet.

Evig är denna frihet, ty des gråns
 är naturens. Måtte ingen dödelig söka
 at fåtta derföre en ny! ty hvarje lag-
 stiftning, som strider emot naturens egen,
 är misslyckad — hvarje lag, som är våld
 på den minsta medborgares frihet, är
 oråttvis.

Likväl, o J Furstar — få stort är
 Ert valde öfver människjor! — likväl är
 en

en enda grad af godt i Edra gerningar
mågtig at hänrycka ofs til en allmän för-
kjusning. Så lätt hafven J at blifva *Jor-*
dens Gudar.

Men hos ingen Konung på jorden
gifves en större Dygd än den, at upfyl-
la sin plikt: och det högsta beröm, som
den bästa Konung i verlden rättvist åger,
år detta — *så mycket felar Du mindre,*
än andre.

Allka sanningen, år en Konunglig
Dygd, om ock hos den lågste af med-
borgare funnen: hos en Konung år Him-
melens vålsignelse öfver jorden, den Hans
vrede länge nekat jofs dödlige. Årad
vare den Regent, som djupt ur förvil-
lelsen af des egen bedrägliga Ståt, och
djupt ur mörkret af des smickrares lög-
ner, hjertelikt vågar at kalla en enda stor
och fri sanning til folkets lyckfalityhet,
och sin egen. Och skam och nesa vare

evigt öfver den, som ädelmodigt kallad til hans Thron, ej vågar at fritt och årligt fåga *allt*, hvad han känner.

En ärlig man fer i hvarje sak ej mer, än *en sak*, ej mer än en enda *sann moralité*: fer, at hvarje sak är *god* eller *ond*, *rätt* eller *orätt*, och derefter dömer, talar och handlar. Hans väg til Sällhet är ej den, som trålar smyga. Den leder oftast bland faror til driftiga brott emot Samhällets Lagar; ty för honom är ingen Lag helig, utan den enda *sanna heliga* — *Guds* och *Naturens!*

En oärlig allenast är under conjuncturen en evig slaf, köpt af nåd och fäld under våld. Hans mörka ovissastig

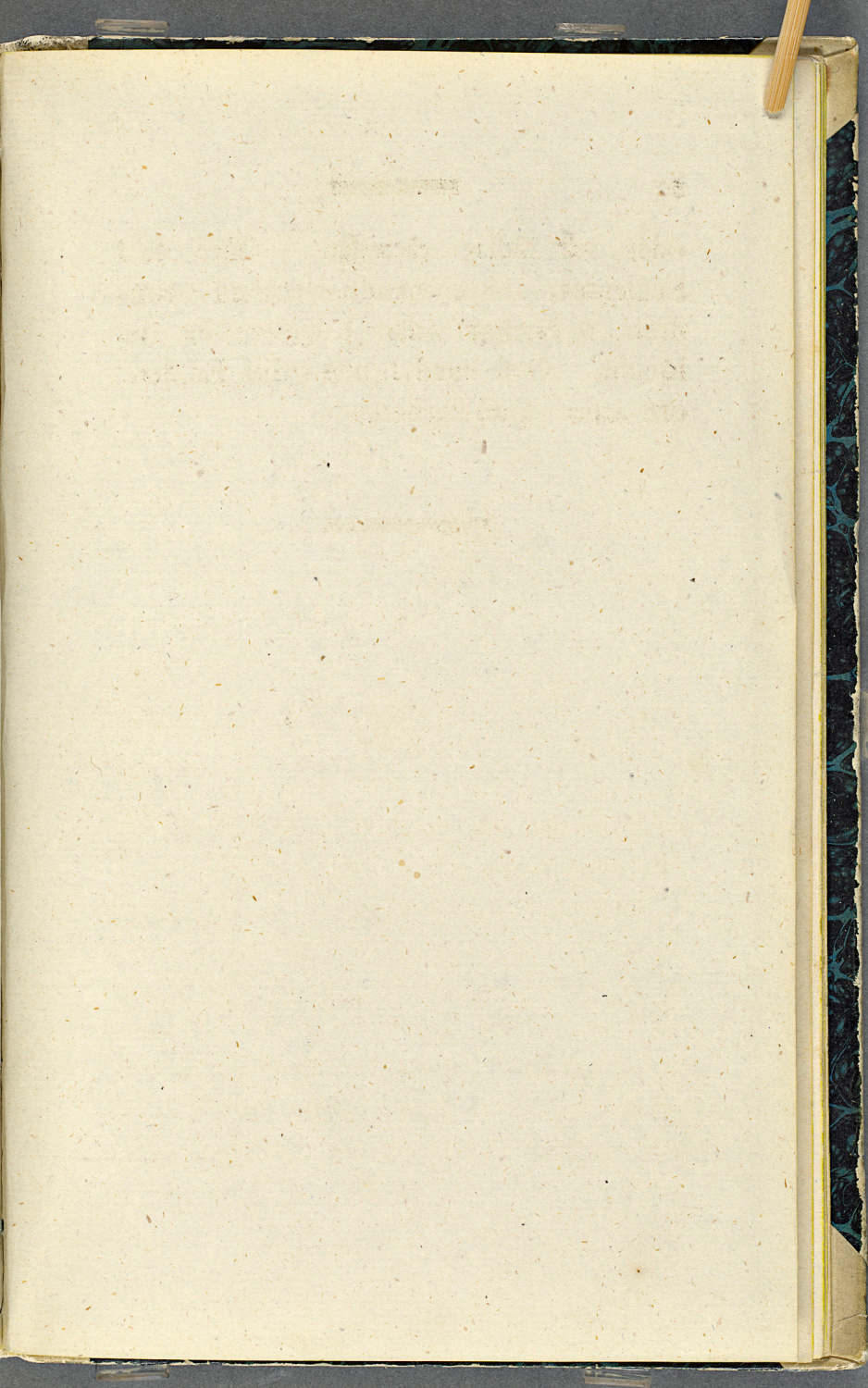
stig til fällhet, som han tänker, är lyckans fala trålers gång. Och, om han en enda gång, til undran, skulle blifva til högre och friare upfat lyft, är han feg för hvarje fara honom möter, är han färdig mot Gud, mot sig sjelf och hela verlden at ropa ut en evig lögn, blott för at behålla et uselt lif, det han til sin och mänsklighetens nesa ännu en tid vil bära.

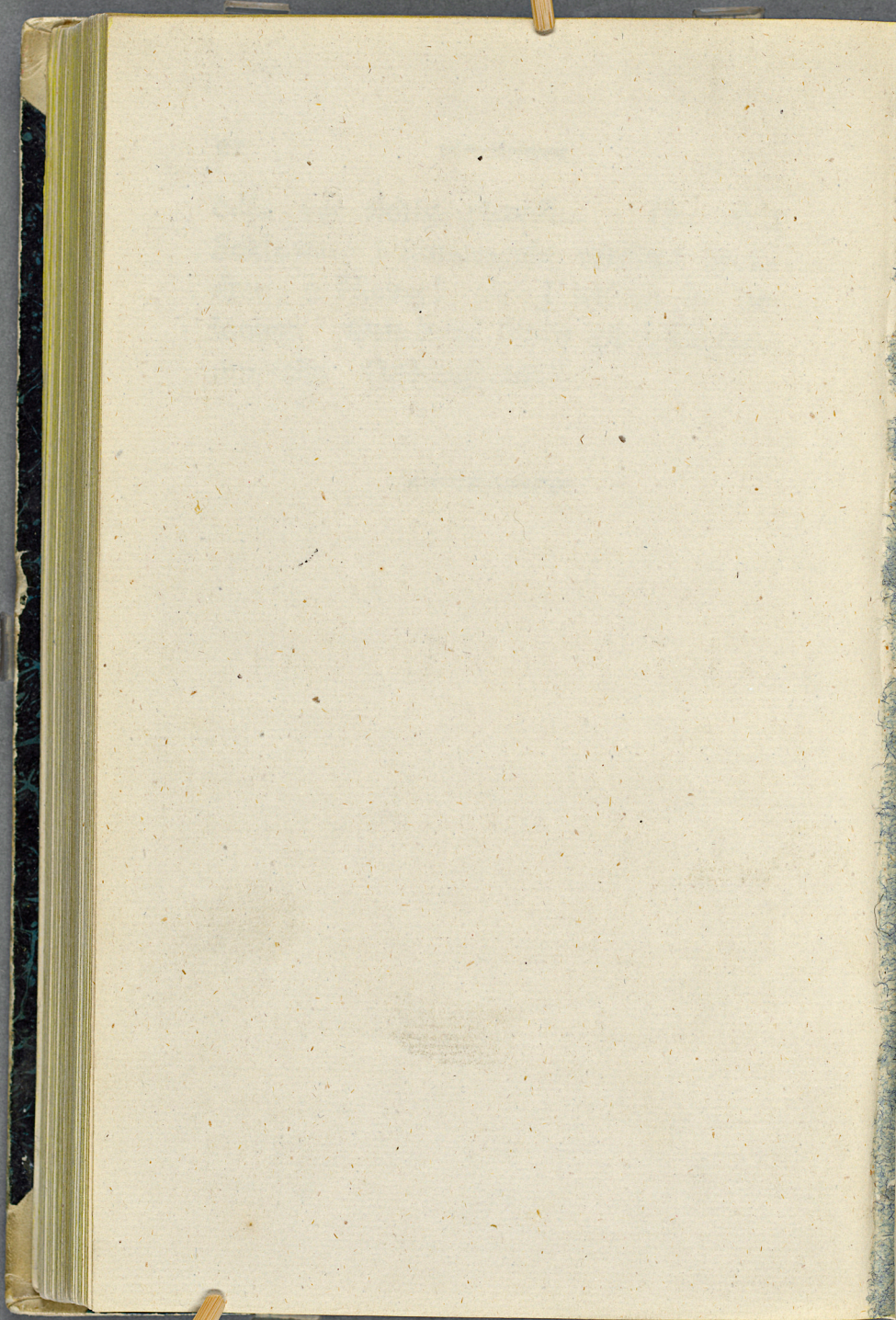
Men sådant i verlden är människjors öde. Ofta är sjelfva den stora, den fria hjeltarnes dygd, som förtjente eviga ärestoder, hånligt bespottad, och straffad, och hatad, och plågad. — Men veklingars lättfinniga brott, af list och af lystnad til våld och til välde begagne (ty så när är oåran med tyranniet förenad) begråtne — förlåtne! Dock — i

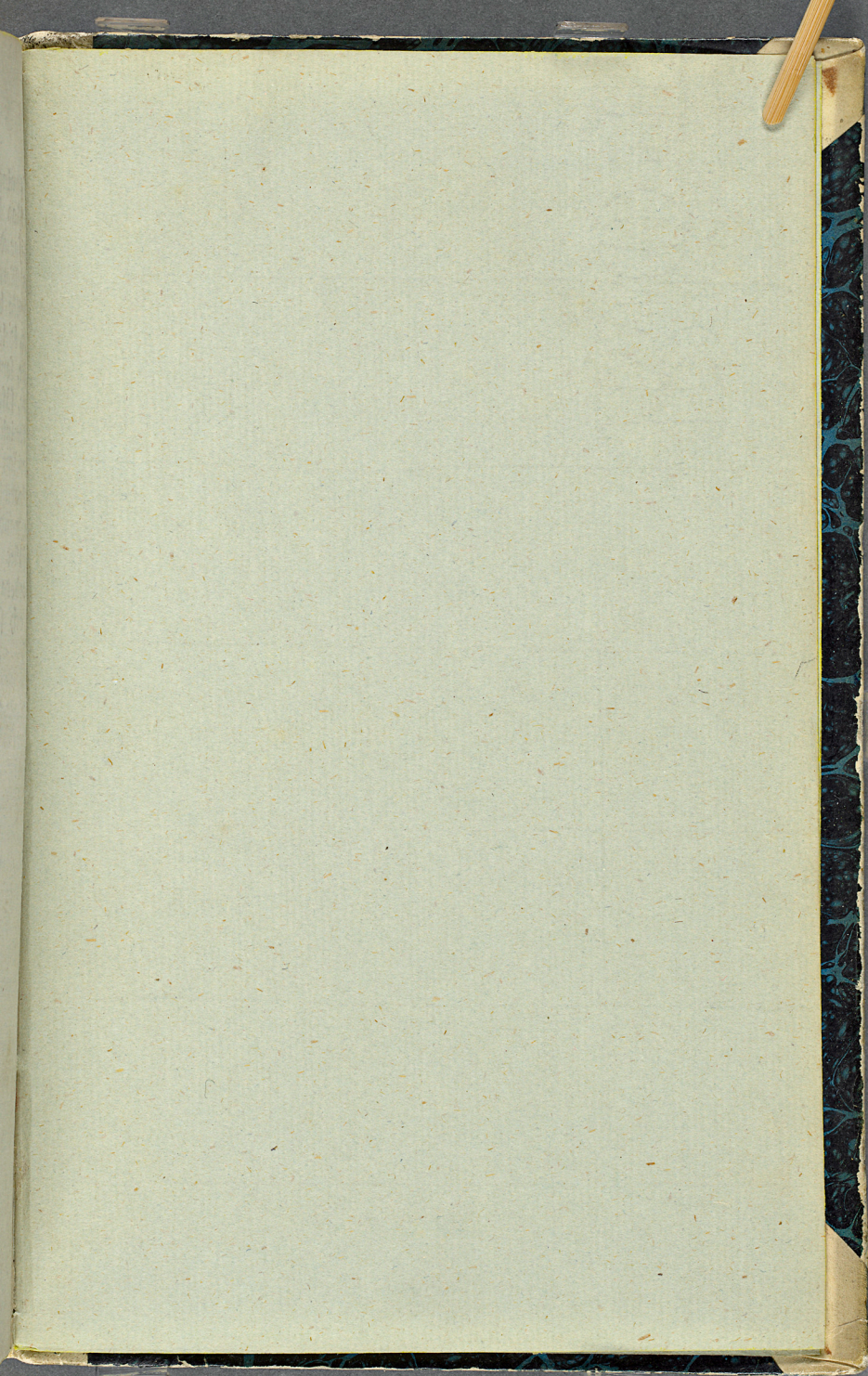

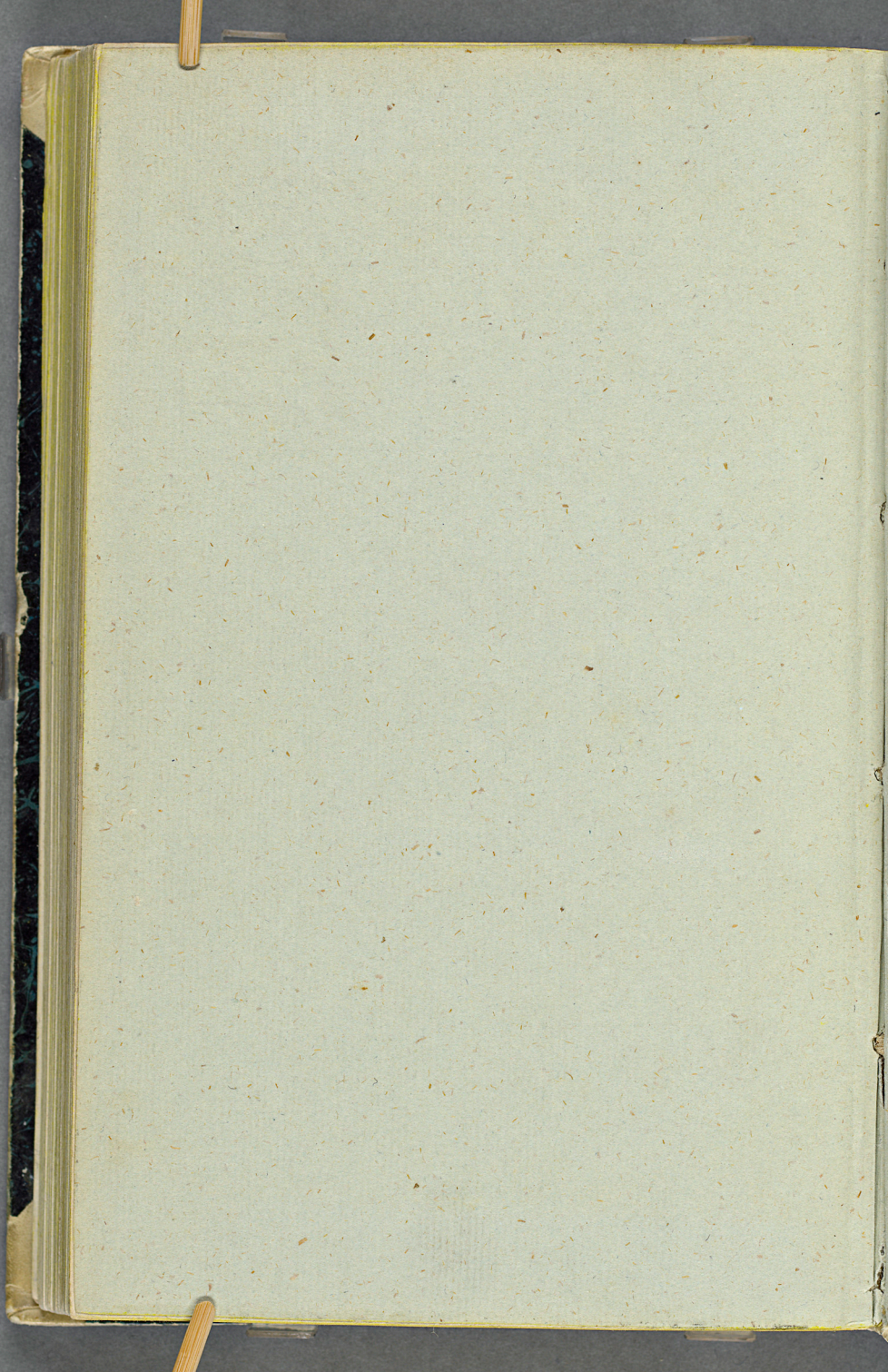
ödét var aldrig rättvifan. Det år i
Seklernas; i kommande verldars beun-
dran, o Hjeltar! där J hafven Er be-
löning. Och hvad skulle gifva Er den,
om icke Odödligheten?

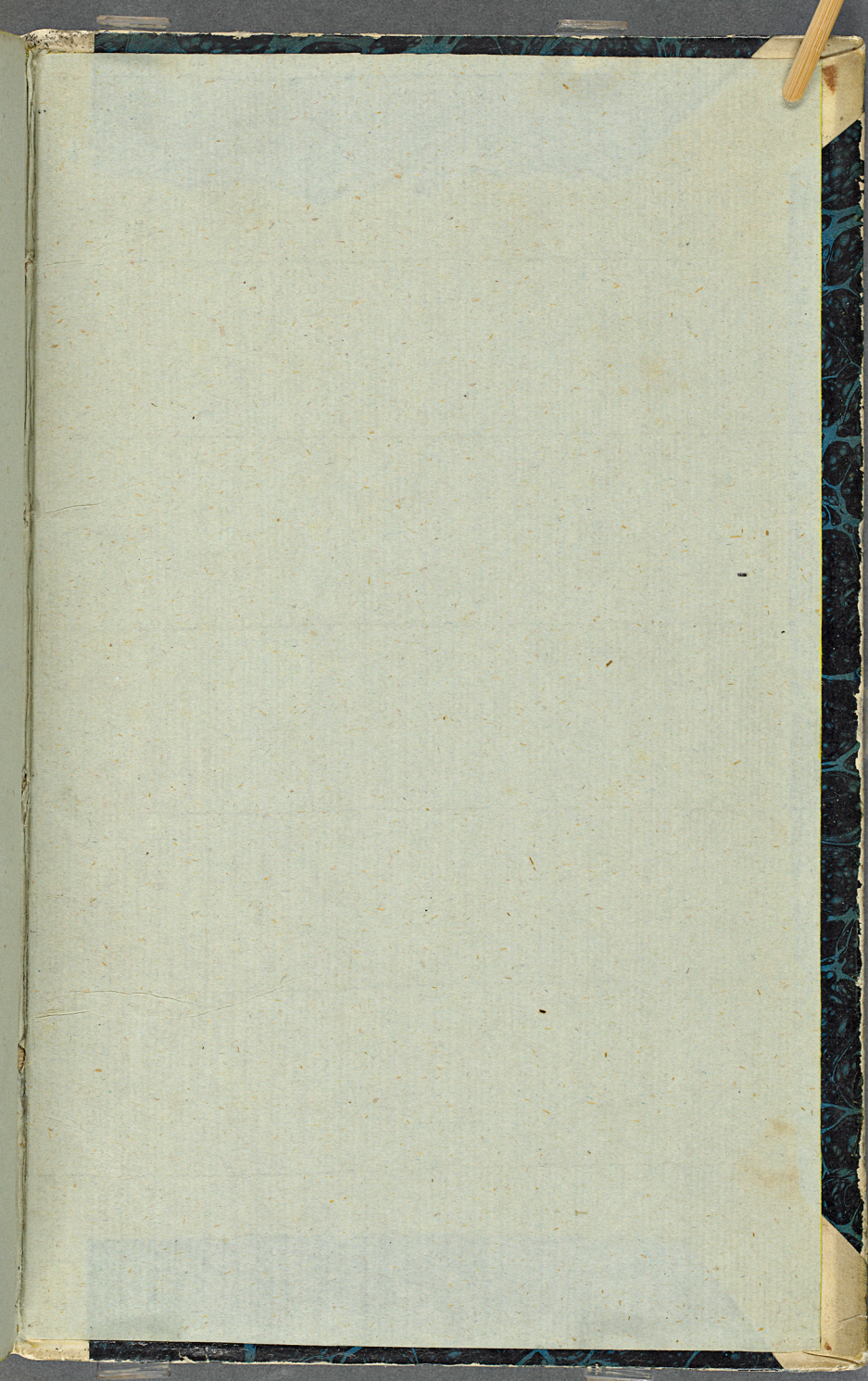

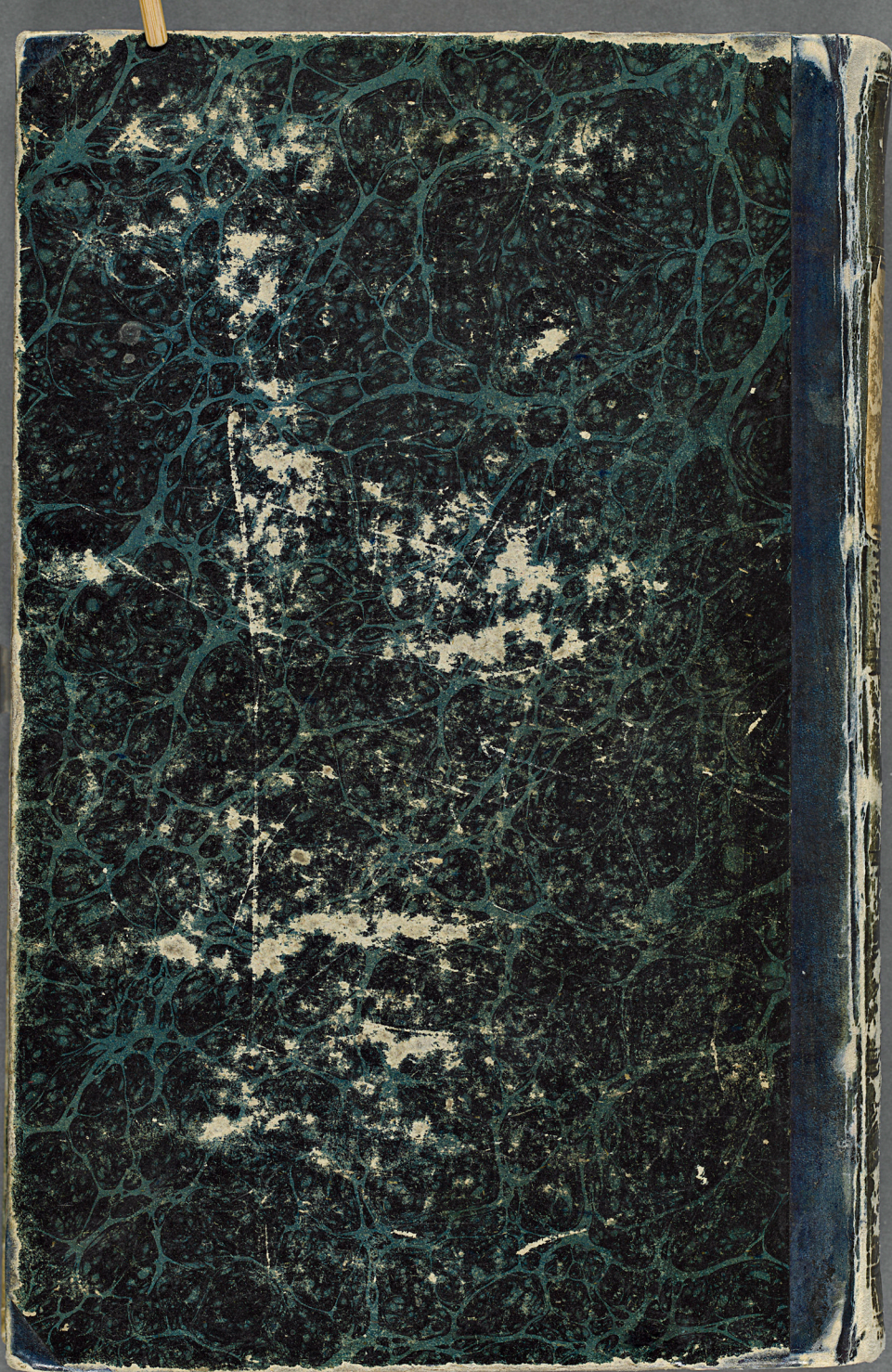

THORILD,
CRITIK
öfver
CRITIKER

1-4

10. N.

THORILD,
CRITIK
af det
CRITIKER
1-4